

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

DOSTOYEVSKİ
BEYAZ GECELER ADLI ESERİNDEKİ
NASTENKA ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

Yüksek Lisans Tezi

EZEL ESİN DOMANIÇ

İSTANBUL, 2010

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLERİ OYUNCULUK

DOSTOYEVSKİ
BEYAZ GECELER ADLI ESERİNDEKİ
NASTENKA ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

Yüksek Lisans Tezi

EZEL ESİN DOMANIÇ

Tez Danışmanı: ÖĞR. GÖR. ZURAB SIKHALURIDZE

İSTANBUL, 2010

ÖZET

DOSTOYEVSKİ’NİN “BEYAZ GECELER” ADLI ESERİNDEKİ “NASTENKA” ROLÜNE ÇALIŞMA SÜRECİ

Domaniç, Ezel Esin

İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programı

Tez Yöneticisi: Öğr. Gov. Zurab Sıkhaluridze

Eylül, 2010, 34 Sayfa

İleri Oyunculuk Yüksek Lisans Programı’nda eğitim gören Ezel Esin Domaniç tarafından Feodor Mihaloviç Dostoyevski’nin Beyaz Geceler adlı oyunu ele alınmıştır. Pratiğin teorisine ilişkin bir deney olan bu tez çalışmasında örnek olarak seçilen oyunun metnine ilişkin değerlendirmeler, oyunun genel çözümlemesi, karakter analizi, role dair yorumları içeren dramaturji çalışması ve hazırlık çalışmaları esnasında karşılaşılan sorunların ve yaşantıların ayrıntılarını yer aldığı süreç analizi ele alınmıştır.

İnceleme, süreç ve sonuçlar, takip eden bölümlerde detaylı olarak sunulmaya çalışılmıştır. Söz konusu olan performans seyirciye açık bir performans olmayıp, bu tez çalışmasına temel teşkil etmek üzere tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dostoyevski, Dramaturji, Karakter Analizi, Yorum, Süreç.

ABSTRACT

THE PERFORMANCE PROCESS FOR THE ROLE “NASTENKA” OF THE PLAY
“WHITE NIGHTS” WRITTEN BY FYODOR MIKHAYLOVICH DOSTOYEVSKY

Domaniç, Ezel Esin

Progressive Acting Master’s Program

Thesis Supervisor: Dr. Zurab Sikkhaluridze

September, 2010, 34 Pages

The play "White Nights", written by Fyodor Mikhailovich Dostoyevsky in 1848, has been considered by Ezel Esin Domaniç, student in Progressive Acting Master’s Program. As an experimental study of theory driven from practice, the present report describe : evaluations about the text of the play choosen, the overall analysis of the play, the analysis of the character, role analysis and dramaturgy studies that includes the interpretations related to the play, the analysis of processes that the players passed through during the preparation of the performance.

The studies, the process and the results have been preseted in detail. The mentioned performance is not open for audience but it has been projected to serve as a basis fort his thesis.

Key words: Dostoyevsky, Dramaturgy, Role Analysis, Commentary, Process.

KISALTMALAR TABLOSU

Adı geen eser	:	a.g.e.
eviren	:	ev.
Sayfa / sayfalar	:	s./ss.
Bakınız	:	Bkz.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vi
1.GİRİŞ.....	1
2.DRAMATURJİK ÇALIŞMA.....	2
2.1 FEODOR MİHAYLOVIÇ DOSTOYEVSKI’NİN YAŞAMI ve ESERLERİ.....	2
2.2 OYUNUN GEÇTİĞİ DÖNEM ve YAZARIN EDEBİYAT ANLAYIŞI.....	5
2.3 OYUNUN KONUSU ve ÖZETİ.....	8
2.4 OYUNUN TÜRÜ.....	10
3. KARAKTER ANALİZİ.....	12
3.1 NASTENKA KARAKTERİNİN TAHLİLİ.....	12
3.2 ROLÜN ÜSTÜN AMACI.....	19
4. NASTENKA ROLÜNÜN OLAYLAR DİZİNİNE GÖRE İNCELENMESİ.....	20
4.1 OLAYLAR DİZİNİ.....	21
5. SONUÇ.....	29
KAYNAKÇA.....	30
EKLER	
Ek 1 - “Orhan Pamuk” tan Beyaz Geceler ve Melodram üzerine bir not.....	32
Ek 2 - Beyaz Geceler eserini oyunlaştıran kişi Kazım Akşar Biyografisi.....	34

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasında, Dostoyevski'nin Kazım Akşar tarafında oyunlaştırılmış olan Beyaz Geceler adlı eserindeki Nastenka rolüne çalışma süreci anlatılmaktadır. Yüksek lisans programımızda yaptığımız pratik çalışmalarının teorik olarak incelenmesi ele alınacaktır.

Bu tez, Dramaturjik Çalışma, Karakter Analizi ve Olaylar Dizinine Bağlı Olarak Rolün İncelenmesi olarak üç ana başlık altında ele alındı.

Dramaturjik Çalışma bölümünde; yazarın hayatı ve eserleri, oyunun geçtiği dönem ve yazarın edebiyat anlayışı, oyunun konusu ve özeti son olarak da oyunun türü, temaları işlenmiştir. Bu kısım oyun yorumunun temelini oluşturmaktadır.

Karakter Analizi başlığı altında, Nastenka rolünü tüm boyutlarıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, yorumumun ayrıntılarıyla aktarabilmesi için, karakterin tüm replikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Gelmiş geçmiş en büyük romancılardan birisi, belkide birincisi olan Dostoyevski'yi inceleme ve onun eserlerini anlayabilme çabası, beni biraz daha ileri götürdü. Dostoyevski'nin, bir çok edebiyatçıya göre, yazdığı tek naif öyküsünün oyunlaştırılmış haliyle Nastenska rolüne hazırlık sürecinin teoriye dönüşmesini, çalışmamda sade bir dille anlatmaya çalıştım.

2. DRAMATURJİK ÇALIŞMA

Dramaturji dramatik kompozisyon ve dramanın temel elementlerinin sahnede sunumudur. Dramaturji ayrıca daha geniş olarak bir hikâye veya bunun gibi elementleri oynanabilecek bir forma şekillendirme olarak tanımlanabilir. Dramaturji esere veya performansa bir yapı verir. Bu bilgi ışığında, çalışmamın temelini oluşturan; Yazarın Hayatı, Oyunun Geçtiği Dönem ve Yazarın Tiyatro Anlayışı, Oyunun Konusu ve Oyunun Türü hakkındaki incelemelerimi sunuyorum.

2.1 FYODOR MIHAİLOVİÇ DOSTOYEVSKİ'NİN YAŞAMI ve ESERLERİ

Fyodor Mihailoviç Dostoyevski 30 Ekim 1821 yılında Moskova'da doğdu. Askeri doktor olan babası Mihail Andreyeviç Dostoyevski oldukça sert bir adamdı. Anne Dostoyevski ve çocuklar, yaz aylarını Tula'da geçiriyorlardı. İşte Fyodor babasına hizmet eden köylülerle bu sırada tanıştı ve onlara bağlandı. Bu deneyim, çocuğun gelecekteki yaşantısı üzerinde çok derin etki yaratacağı.

1837'de annesini kaybeden Fyodor, ağabeyiyle birlikte mühendislik okuluna girmek üzere başvurular.

Karısının ölümünden sonra kendini büsbütün içkiye veren baba Dostoyevski ise artık çalışamaz hale geldi ve toprağına çekildi. Burada köylülere ve kölelerine o kadar kötü davrandı ki en sonunda kendisini öldürmelerine yol açtı. Şüpheli bir ölümdü bu. Babasının ölümünü istediğı düşüncesi, yakasını hiç bırakmadı ve Dostoyevski'yi bunalıma düşürdü. Bazılarına göre ilk sara nöbetine bu suçluluk duygusu neden oldu.

Fyodor ise 1834 yılında mühendislik okulunu bitirip orduya katıldı. Kendisi için hiç bir anlamı olmayan bir hayata dalmıştı. Bohem çevrelere dadandı, maaşına ve topraktaki payından aldığı yıllık 5.000 rublelik gelire karşılık devamlı sıkıntı içindeydi. Bilardoya merak salmıştı ve hep kaybediyordu. Hayatı boyunca serseri yaşamı nedeniyle, son yıllarında kitaplarından sağladığı gelirin dışında hep yoksulluk içinde kıvrandı.

Dostoyevski zayıf sinirli, duygusal, bir anda coşkudan bunalıma geçen bir kişiydi. Gogol etkileri taşıyan ilk romanı **İnsancıklar** (1846), Belinski'nin övgülerini kazanıp, şu sözlerle değerlendirildi; *"Siz sorunun ruhunun en derinlerine varmış ve birkaç çizgide büyük bir gerçeği ortaya koymuşsunuz. Sizden rica ediyorum, yeteneğinizi değerlendirin ve ona karşı hep dürüst olun. Böylece büyük bir yazar olabilirsiniz."* Bu durum yazara ün sağladığında coşkuya kapılan Dostoyevski, daha sonraki yapıtları **Öteki** (1846) ve **Ev Sahibesi** (1847) aynı eleştiriminin alaylarına hedef olunca ruhsal çöküntüye düştü. Dostoyevski 1848'de **Beyaz Geceler** ve **Yufka Yürekli**'yi yayımladı. Bu yapıtlarında beğenilmemesi gururunu incitti.

Fakat üne kavuştuktan sonra iyice küstahlaşarak kendisine hayran olan insanlara sert şekilde davranan Dostoyevski'nin bu tutumu, taşradan geldiği için alaya alınmasına ve küçük düşmesine neden oldu. İnsancıklar'ın hızlı gelen başarısından sonra durgun ve başarısız bir dönem geçirdi. Saldırgan hareketleri yüzünden yapayalnız kalan yazarın borçları başına dert oldu. Bu yüzdende yazmaya yeterli zamanı ayıramaz olmuştu. İlk başarısını tekrar yakalayamayacakmış gibi görünüyordu. Edebiyat dünyasının kendisine karşı alaycı tutumu ise artarak devam etmekteydi.

Bu çevrenin kapılarının yüzüne kapanmasıyla Dostoyevski bir başkasına döndü ve reformculara katıldı. Hükümet her türlü söz özgürlüğünü yasaklayan ve köylülerin kölelikten kurtulmalarını öngören yazıları sansür edecek çalışmalar yapıyordu. Dostoyevski iki nedenden bu konuyla yakından ilgiliydi; biri yazar olarak, ikincisi de babasının Tula'daki toprağı yüzündendi.

23 Nisan 1849 yılında Çarlık polisi tarafından yatağında tutuklanan Dostoyevski, grubun diğer yirmi üyesiyle beraber 22 Aralık'ta kurşuna dizilmek üzere Semyonevski alanına götürüldü. Tam asılacakken ölüm cezasının hapis cezasına çevrilmesiyle Omska'ya gönderildi. Dostoyevski, dört yıl boyunca çektiği acıları, 1862'de yayınlanan **Ölü Bir Evden Hatıralar**'da anlatmıştır.

1858'de sürgün dönemi sona erdi ve St. Petersburg'a dönmesine izin verildi. **Ölü Bir Evden Hatıralar**'ı burada tamamladı ve eseri kitap haline getirmeden önce, Vremya

dergisinde yayınladı.

Karısının ve çocuğunun masraflarını karşılayabilmek için, edebiyattan kazandıklarını arttırmak hevesiyle kumara başladı. 1864'te karısını, ağabeyi Mihail'i, dostu ve meslektaşı Apollon Grigoriyev'i kaybetti.

Dostoyevski'nin Wiesbaden'de bulunduğu sırada **Yeraltından Mektuplar** (1864) yayımlandı. Yeni bir deha ortaya çıkıyordu ve bu eleştirmenlerin ciddi şekilde ilgisini çekmeye başlamıştı. Bu sırada ağabeyi Mihail'in ardında bıraktığı borçları da üstlenen Dostoyevski, yine mali sıkıntı çekiyordu.

Suç ve Ceza 1866'da tefrika halinde yayımlandı. Bu sayede borçlarından kurtulabilir, maddi yönden bolluğa kavuşabilirdi, fakat bunun yerine daha da kötü duruma düştü. Kitabı çeşitli tepkilerle karşılaştı. Çağının çok ilerisinde yazan yazar bir türlü tam olarak anlaşılamiyordu. Eserini bölüm bölüm yazarken yayınlamıştı. Daha bunu tamamlamadan yarıda bırakıp bir başka romana başladı; "**Kumarbaz**" (1867).

Mümkün olduğu kadar çok yazmak büyük usta için bir tutku olmuştu ve bu yüzden gözleri bozuldu. Bu sefer genç bir steno tuttu. Adı Anna Snitkin olan stenoyla ilk defa 4 Ekim 1866'da tanıştılar ve 8 Kasım'da da nişanlandılar. 1867 Paskalya yortusundan önce evlenip balayı için Avrupa'ya gittiler, dört yıl geçmeden Rusya'ya dönmediler. Dostoyevski en sonunda mutlu bir evliliğe kavuşmuştu.

Yabancı ülkelerde bulunduğu sırada, Dostoyevski asıl ününü sağlayan beş büyük romanından üçünü yazdı; **Budala** (1868), **Ebedi Koca** (1870) ve **Cinler** (1872). Anna Dostoyevski'nin ustaca yönetimi sayesinde bütün borçlar yavaş yavaş ödendi ve artık sadece rahat bir hayat sürebilecek kadar paraya sahip oldular. Büyük yazar, hayatında ilk defa mutluydu ve Rusya'nın geleceği üzerine fikirlerine ve gazeteciliğe ayıracak zaman bulabiliyordu. Daha çocukluğunda sara nöbetleri geçiren yazar gençliğinin başından itibaren bu hastalıktan çekmeye başlamıştı. Şimdi iyice başına bela olan hastalığı yazarı her an yazmaktan alıkoysa da 1879'da belkide eserlerinin en büyüğü **Karamazov Kardeşler** (1880) üzerinde çalışmaya başladı. 8 Kasım 1880'de romanın son bölümünü

yayınevine gönderdi.

25 Ocak 1881'de yeniden hastalandı. Gece gelen krizden sonra artık pek fazla zamanı olmadığı anlaşılmıştı. Hasta yatağında karısından ona **Sefahatten Dönen Oğul**'dan parçalar okumasını istedi. Bir papaz da başında dua okuyordu. Son nefesini verinceye kadar aklı başında kaldı ve akşam saat sekiz buçukta öldü. Ölümünden sonra kitapları baskı üzerine baskı yapan büyük yazar, yalnızca Rus edebiyatında değil dünya edebiyatının gelişimde de büyük rol oynayan eserler yarattı.

2.2 OYUNUN GEÇTİĞİ DÖNEM ve YAZARIN EDEBİYAT ANLAYIŞI

Çar I. Petro'nun 18. yüzyılda gerçekleştirdiği reformlar eskinin dışı kapalı, dindar Rusya' sında köklü değişimlere yol açtı. Bu reformlar sonucu kültür üzerindeki dinsel baskılar önemli ölçüde kalktı. Rus soylular ve aydınlar kendilerine tümüyle yabancı Batı Avrupa kültürüyle tanışma olanağı buldular. Modern Rus edebiyatı da bu reformlardan sonra 18. yüzyılda Klasikçilik ile birlikte başladı. Rus Klasikçiliği' nin önde gelen yazarları batı edebiyatının büyük ölçüde etkisi altındaydılar.

18. yüzyılın sonlarında Rusya'da köylü ayaklanmaları Rus edebiyatında siyasal ve duygusal temaları öne çıkardı. Yazarlar yoksulluk içindeki köylülerin yaşamına, Rusya'da yaygın olan toprak köleliğine ve yarattığı toplumsal ilişkilere ilgi duymaya başladılar.

18. yüzyılın sonlarında Klasikçilik'in aşılmakta olduğunun ilk işaretlerini duygulu tarihsel destanlarıyla ünlenen Mihail M. Keraskov verdi. Avrupa'nın Romantizm öncesi dönemiyle çakışan bu yeni duygusal edebiyatın önde gelen temsilcisi olan tarihçi ve yazar Nikolay M. Karamzin, kilise Slavca'sını yazı dilinden çıkararak konuşma diline dayanan daha yalın bir edebi üslup yarattı. Şiiri duygunun anlatımı olarak kabul ederek Klasikçilik'in aklı ve kuralı öne çıkarmasını eleştirdi.

19. yüzyılda Rus edebiyatı en parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemin en büyük adı, Rus ve dünya edebiyatının önemli kilometre taşlarından biri ve tam anlamıyla ilk klasik Rus yazarı olan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'dir. Avrupa'daki Romantizm hareketinin Rus edebiyatına girmesini sağlayarak özgün bir Rus Romantizmi yaratan Puşkin, Yevgeni

Onegin (1833) adlı romanıyla Rus Gerçekçilik Akımı'nı da başlatmıştır. Puşkin'in ölümü üzerine yazdığı şiirle tanınan ve gene onun gibi genç yaşta bir düelloda ölen bir başka Romantik Rus şairi de Mihail Lermontov'dur. Puşkin'in ardılı ve Rus edebiyatının en önemli şairlerinden biri olan Lermontov, Zamanımızın Bir Kahramanı (1840) adlı romanı ile kendinden sonraki Rus yazarlar üzerinde derin bir etki yaratmıştır.

19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Rus edebiyatında büyük romancılar Tolstoy, Dostoyevski, Turgenyev ve Gogol'dan başlayarak roman birincil yeri almaya başladı. Rus edebiyatı dünya ölçeğinde en önemli yapıtlarını roman türünde vermiştir. Romanın böylesi bir gelişme göstermesinde 1825'te Çara karşı girişilen başarısız ayaklanmanın ardından gelen baskı ve teröre dayanan yönetimin de etkisi vardır. Sansür toplumsal sorunların açıkça tartışılmasına izin vermiyordu. Bu nedenle de reform sorunları, zararsız kabul edilen ve denetimden kolayca geçebilen edebi yapıtlarda yer alabiliyordu. Böylece tüm düşünsel etkinlik roman türünde yoğunlaştı.

Rus edebiyatında toplumsal konular başlangıcından beri önemli bir yer tutmuştur. Rus romanında ele alınan siyasal reform sorunu da bu geleneğe bağlı olarak toplumsal bir içerik taşır. Yazarlar yapıtlarında küçük insanları, yoksulları, acı çekenleri, ezilenleri, binbir güçlük içinde yaşama mücadelesi verenleri ele almışlardır. Rus romanındaki bir başka önemli konu da dinsel sorunlardır. Birçok yazarın yapıtında dinsel ve toplumsal sorunları birbirinden ayırmak hemen hemen olanaksızdır. Bunu Jean Bonamour (1992, s.43) "*Edebiyat bu çatışmaları yansıtır. Çernişevski'nin örnek bir devrimci portresi çizen Ne Yapmalı? Adlı yapıtı Kutsal Kitap gibi okunmuştur. Sadece anti-radikalizm, Turgenyev'den Dostoyevski'ye, bazı büyük romanlarıyla başyapıtlar verecektir.*" diyerek anlatır.

Nikolay Gogol 1836'da sahnelenen Müfettiş adlı oyunuyla adını duyurdu. Gogol'un yaşadığı dönemin yaşam tarzını, yönetimi ve yöneticileri, soyluları sergileyen yapıtları yalnızca Rus edebiyatını değil aynı zamanda Doğu Avrupa edebiyatındaki kara gülmece anlayışını da etkiledi. Başyapıtı sayılan Ölü Canlara (1842) Gogol Rusya'daki sertlik düzeninin ve toplumdaki adaletsizliğin doğurduğu acı gerçekleri yer yer gülünç bir anlatımla dile getirdi. Kendinden sonra gelen yazarları büyük ölçüde etkileyen Gogol, Rus Gerçekçiliği'nin öncülerindedir.

Gogol'un ardılı ve gerçek mirasçısı Fyodor Dostoyevski salt Rus edebiyatının değil

dünyanın en önemli yazarlarından biridir. Rus toplumundaki sıradan insanı ele alan Dostoyevski sonraları toplumsal sorunlara yönelmiştir. Dostoyevski yapıtlarında insanın iç dünyasının gizli kalmış yönlerini büyük bir ustalıkla yansıtmıştır. 19. yüzyılın ortalarına doğru Rus aydınlar, Batıcılar ve Slavcılar olarak iki ana akım çevresinde kümelenmişti. Avrupa'nın ilerici düşüncelerini Rusya'ya getirmeyi amaçlayan Batıcılar'a karşı Dostoyevski'nin de içinde olduğu Slavcılar Rus Ortodoks dinini, su katılmamış Rus yaşamını ve kültürünü yüceltiyorlardı. Dostoyevski'ye göre çağdaş insan eski insanlardan daha mutsuzdu, çünkü inancını yitirmişti. Yazar Budala (1868-69), Suç ve Ceza (1866) ve Karamazov Kardeşler (1879-80) adlı yapıtlarında bu görüşlerini yansıtır.

19. yüzyılın ortalarında Rusya'da edebiyat siyasal düşüncelerin egemen olduğu bir alana dönüşmüştü. Dostoyevski gibi kilise ve çarlık yönetimi yandaşı yazarların karşısında aydınlanmayı ve siyasal devrimi savunan yazarlar da vardı. Bunlardan, çağdaş Rus edebiyat eleştirisinin temellerini atan Vissarion Gregoryeviç Belinski edebiyatın, henüz oluşma aşamasında bulunan Rus ulusunun gelişmiş bir uygar toplum durumuna gelmesine adım adım katkıda bulunması gerektiğini savunuyordu.

Rus aydınlan içinde Batıcılık'ın önde gelen temsilcisi İvan Sergeyeviç Turgenyev'dir. Rus edebiyatında Gerçekçilik Akımı'nın İvan Gonçarov ile birlikte en önemli temsilcilerinden olan Turgenyev, kuşaklar arasındaki çatışmaları ele aldığı Babalar ve Oğullarda (1862) babalannın duyarlılığından uzaklaşan, şiir yerine doğa bilimlerini seçen, uyanık, nesnel, devrimci oğulları ya da bir başka deyişle yeni insanı betimlemiştir. Ama Turgenyev'in romanında yarattığı bu tip Rus aydınlanca kendilerinin kötü bir kopyası olarak kabul edilmiş ve yazar büyük bir tepkiyle karşılaşmıştır. Rus Gerçekçiliği'nin öbür büyük temsilcisi Gonçarov ise Oblomov (1859) adlı romanındaki kahramanıla yalnızca Rus edebiyatında değil, dünya edebiyatında da en başanlı tiplere örneklerinden birini yaratmıştır.

19. yüzyıl Rus edebiyatının en büyük isimlerinden biri de Lev Tolstoy'dur. Soylu bir aileden gelen kont Tolstoy başyapıtı Savaş ve Barış'ı (1865-69) Napolyon Savaşları sırasında Rusya'nın genel bir görünümünü verirken insanın, zamanın, ölümsüz sanılan her şeyin küçüklüğünü, gelip geçiciliğini de anlatır. Anna Karenina (1875-77) Tolstoy'un yaşama daha karamsar baktığı bir başka başyapıttır. Yazar yaşlılığında yazdığı Diriliş'te (1899) ise din ve ahlak görüşlerini sergiler.

19.yüzyılın sonuna gelindiğinde Rus edebiyatı dünya edebiyatı içinde özgün yerini almıştı.

2.3 OYUNUN KONUSU ve ÖZETİ

Beyaz Geceler tam bir aşk hikayesidir. Oyunda yalnız bir adamın iç dünyası anlatılmakta. Yazarımız kendini insanlardan soyutlamış birisi olduğu için sekiz yıldan beri aynı şehirde olmasına rağmen hiç arkadaşı olmayan bir kişiliğe sahiptir. Hayalci bir kimliği vardır. Hikayede bu yalnız adamın genç bir kızla tanışarak onunla arkadaş olması sonra da bu kıza aşık olması ve bu kızın yazarın hayatında meydana getirdiği değişiklikler kitabın ana konusudur.

Öykünün ana karakteri olan genç sekiz yıldır Petersburg'da yaşamasına rağmen hiç arkadaşı olmayan birisidir. Ama o bunu kendine pek dert etmemektedir. Çünkü tüm Petersburg sokaklarının kendisine ait olduğunu düşünmekte olan bir hayalcidir. Her gün saatlerce Petersburg sokaklarında gezer ve insanları, binaları izler. Petersburg'da kendine ait köşeler seçer ve saatlerce buralarda tek başına hiç ayrılmadan oturur. Petersburg'daki insanlar onun her şeyidir. Onlar mutlu ve neşeliyse o da mutlu ve neşelidir onlar hüznölüyse o da hüznölüdür. Yaz gelince herkes yazlıklara gittiğinde sokakların bomboş kalması onu hüznölü bir ruh yapısına sokar. Üç gün boyunca Petersburg'da oradan oraya dolaşır durur. Ertesi gün yine böyle dolaşırken birden şehrin dışına çıktığını fark eder. Geri dönmek yerine kırlara ve ormanlara doğru yürür. Neşesi ve keyfi yerine gelmeye başlar. Gece yarısına kadar dolaşır. Evine dönerken nehir kenarında bir kızın parmaklıklara dayanarak ağladığını görür. Kadınlarla arası iyi olmamasına rağmen kıza yaklaşır. Kız yazarın farkına varınca hemen oradan uzaklaşmaya başladı. Yazar da kızın peşinden gitmeye başladı ancak bir süre sonra bıraktı. Tam bu sırada kızın peşine başka bir adam takıldı ve kızın kolundan yakaladı. Genç hemen devreye girerek kızı adamın elinden kurtardı ve evine kadar kıza eşlik etti. Bu sırada kız gençten hoşlanmaya başlar. Genç te kızdan çok etkilenmiştir ve onun niçin ağladığını öğrenmek ister. Kız da onu daha yakından tanıdığı takdir de belki sorununun ne olduğunu anlatabileceğini söyleyerek adamın öyküsünü dinlemek için ertesi gün buluşmaya karar verir. Buna en çok genç

sevinir. İlk defa bir kadınla bu kadar yakın olarak konuşmuştur ve ertesi gün için ondan randevu almıştır. Genç tüm gün boyunca akşamın gelmesini sabırsızlıkla bekler. Gece sözleştikleri gibi buluşurlar. Kız buluştuklarında gencin öyküsünü dinlemeye başlamadan önce onun kendisine aşık olmamasını ister. Aksi takdirde onunla arkadaşlığını bitirmek zorunda kalacağını söyler. Genç bunu hemen kabul eder ve öyküsünü anlatmaya başlar. Ona ne kadar yalnız olduğunu, nasıl bir hayalci olduğunu anlatır. Kız gençin öyküsünü dinleyip de içinde bulunduğu durumu öğrenince genç kendisinin onu asla bırakmayacağını söyler. Aslında Nastenka'nın durumu da gencinkinden pek de farklı değildir. O da en az onun kadar yalnız biridir. Nastenka ninesiyle birlikte kalmaktadır. Anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Yaptığı bir yaramazlıktan dolayı ninesi onu iki yıldır kendi eteğine ilikleyerek bir yere gitmesini engellemiştir. Bu nedenle o da çok büyük bir yalnızlık içindedir. Ninesi kör olduğu için devamlı olarak tüm gününü ona kitap okuyarak ya da örgü örerek geçirmektedir. Kızın ninesinin tavan aralı küçük, eski ve ahşap bir evi vardır. Tavan arasını kiraya vermektedirler. Bir gün tavan arasını taşralı biri kiralar. Nastenka adama aşık olur. Kiracı bir gün ayrılıp Moskova'ya gideceğini söylediğinde Nastenka onu da götürmesi için kiracıya yalvarır. Kiracıysa fakir biri olduğunu, onu o an için Moskova'ya götüremeyeceğini ve evlenemeyeceğini, tam bir yıl sonra geri döneceğini, döndüğünde o da isterse ondan başkasıyla evlenmeyeceğini söyler ve ertesi gün ayrılır. Gençin Nastenka'yla karşılaştığı gün bir yıl dolmuştur fakat kiracı sözünde durmayarak gelmemiştir. Yazar kızı teselli etmek için ona bir mektup yazmasını ister. Kız yazdığı mektubu yazara vererek ondan mektubu ona iletmesini ister. Yazar mektubu kızın verdiği adrese teslim eder ama iki gün boyunca bir cevap gelmez. Bu arada yazar da kıza aşık olmuştur ama onu kaybetmek istemediği için bunu söyleyemez. İki gün boyunca kiracıdan bir mektubun gelmemesi kıızı çok üzer. Yazar kızın bu üzüntüsü karşısında kendisini daha fazla tutamaz ve onu sevdiğini söyler. Kız ilk başta çok şaşırır. Ama kiracı gelmeyerek onun sevgisini hiçe saymıştır. Böyle bir adamın sevgisini hakketmediğini düşünür. Kendini seven ve değer veren biri varken neden başkasını beklediğine bir anlam veremez ve o da yazarı sevdiğini söyler. İkisi beraber Petersburg sokaklarında mutluluk içinde dolaşmaya ve evlilik hayalleri kurmaya başlarlar. Petersburg sokaklarında el ele dolaşırken karanlıkta bir adam görürler. Adam bunlara yaklaştığında Nastenka birden durur. Adam yavaşça onlara yaklaşır ve

Nastenka'ya seslenir. Nastenka hemen ona koşar ve el ele tutuşarak karanlık içinde kaybolurlar. Ertesi gün Nastenka gence bir mektup gönderir ve ondan özür dileyerek onu affetmesini ister. Mektupta bir hafta içinde evleneceklerini, eşini onunla tanıştırmak istediğini ve ölene kadar onunla arkadaş kalmak istediğini söyler. Genç Nastenka'ya kızamaz. Ona yaşatmış olduğu dört gün için Nastenka'ya minnettardır.

2.4 OYUNUN TÜRÜ

Dostoyevski'nin Beyaz Geceler eseri daha öncede söylediğim gibi belkide yazarın en sade, en karmaşıklıktan uzak olan eseri. Eserin oyunlaştırılmış haline baktığımızda Fransız romantiklerinden Victor Hugo, "*Cromwel*" adlı eserinin ön sözünde dramın özelliklerini açıklamasıyla bağdaşmaktadır: "*Dramın özelliği gerçektir. Gerçek, yaratılıştta, yaşamda olduğu gibi dramda da karşılaşan iki tipin, yüce ile gülüncün birleşmesinden doğar. Doğada olan herşey sanatta da vardır.*" Aristoteles dramın türlerini, trajedi ve sonradan yazılmaya başlanan komedi olarak ikiye ayırmıştır. Aristoteles'in, seyircinin trajedi yoluyla korku ve acıma duyarak arınması (Katharsis) teorisi dram tarihinin ana fikri niteliğindedir. Aristoteles'e göre ("Poetica" adlı eserinde) dramın temel özelliği, olayın diyaloglarla ifade edilmesidir. Beyaz Geceler aslında bir dram mıdır? Orhan Pamuk (2000, s.5) yazdığı önsözünde "*Beyaz Geceler Dostoyevski'nin en özel, en ayrıksı kitabı. Burada bizi etkileyen şey kitabın ve kahramanlarının bu saflığından gelen hafiflik, bir çeşit çocuksu dürüstlük ve bizi yormayan melodramlardan alabileceğimiz bir mutluluk duygusu.*" diyerek eserin bir melodram olduğunu belirtmiş. (Bkz EK 1)

18. yüzyıldan beri gösteri, güldürü, trajik komedi, acıklı komedi, orta sınıf trajedisi gibi semboller kullanımda üst üste binmiş anlamlar taşırlar. 19. Yüzyıldan itibaren duygusal ya da sürükleyici özelliği olan melodram, dram kavramını artık daha dar bir anlama indirgemıştır. Melodram, ağlatı ve dramın bozulmuş, karikatürleştirilmiş biçiminden ortaya çıkan türüdür. Ağlatı gibi insanı öteden beri ilgilendiren sorunları, insanlığı altüst eden duyguları ele alır, ancak bunu yaparken son derece yalın, belirgin bir yol izler.

Melodram her şeyi kalıplar içinde ele alır. Dünya iyiler ve kötüler olarak kesinlikle ikiye ayrılmıştır. Her adımda beklenmedik bir rastlantı, kahramının işini kolaylaştırır. Klasik dönemi takip eden ve izlerini bugüne kadar sürebileceğimiz ve klasik lezzetten hayli uzakta, popüler bir anlayışla ve daha çok zevk vermek üzere inşa edilmiş bir tiyatro türü olarak melodramın, aslında dünya tiyatro tarihinde pek de etkili olduğu söylenemeyecek kısa soluklu alman kökenli *sturm und drang* ekolünden etkilenecek ortaya çıktığı düşünülmektedir. Kendisini takip eden realizm akımı ile de hayli değişiklikler gösteren melodram, klasizm ve romantizme bir başkaldırı olarak ortaya çıkan realizme de yol veren etkenlerden biri olarak görülmeli.

Beyaz Geceler'in Sabri Gürses tarafından çevirisinde ise eseri niçin yeniden çevirmek ihtiyacı duyduğunu önsözünde açıklıyor. Gürses, Beyaz Geceler'in melodram olup olmadığı üzerinde duruyor. Mehmet Özgül'ün çevirisinde Orhan Pamuk'un eser için "melodram" sözcüğünü kullanmış olmasını eleştiriyor, bu çeviriler sebebiyle aldandığımızı belirtiyor: Yani, Dostoyevski'nin uzaktan bakışı, tedirginliği, hatta gizli ironisi aradan çekilmiş gibi realistiği göz ardı ediliyor.

3. KARAKTER ANALİZİ

Oyuncu ilk önce canlandıracağı karakteri, iyi tanımayı, iyi anlamayı ve çözümlemeyi hedef almalıdır. Karakteri, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik boyutlardan incelemesi ve anlaması gerekir. Karakter analizi oyuncunun yapması gereken en önemli aşamadır. Role hazırlanma buradan başlar oyunun kavranmasından sonra oyuncunun en önemli görevi karakterini analiz etmektir. Oyuncu oyunun ana fikrini sahneye taşımalıdır. Eylemlerin belirlenmesi yoluyla oyuncu mantıklı ve ardışık bir gösteri inşa edebilir ve rolünü özümseyebilir.

3.1 NASTENKA KARAKTERİNİN TAHLİLİ

Nastenka henüz çok gençtir, 17 yaşındadır. Küçük yaşta anne ve babasını kaybettiği için ninesiyle büyümüştür. Nastenka'da en az genç kadar hayalperesttir. Hayalperestliğinin sebebi hayatı pek tanımamasıdır. Ninesinin onu cezalandırması sonucu eteğine bağlı, 2 yıldır evde bir hayat geçirmektedir. Hayatı kitaplardan okuduğu kadar tanımaktadır. Nastenka bir tesadüf sonucu tanıştığı gençle yakınlaşmaya başlar, hakkında yanlış olduğunu anladığı için çok mutludur, hatta kendisini eve bırakması için gence izin bile verir. Daha önce hiç arkadaşı olmayan Nastenka gence adeta bir dert ortağı, akıl danışmanı olarak bağlanmıştır. İlk defa Nastenka'nın akıl danışması gerektiği bir problemi olduğunun ipucunu burada görürüz. Köprüye tekrar gelmesi gerektiği detayında altını burada çizer karakter, ama bize nedenine ilişkin bilgi vermez henüz.. Arkadaşa ihtiyacı olan Nastenka gençle bir daha buluşmayı kabul eder. Ama gence aşık olmama kuralını koyarak baştan bize kendisini sevdiren Nastenka aşk ile ilgili ilk bilgiyi bu bölümde verir izleyiciye.

NASTENKA : Bırakın bunları, hakkınızda yanlışladığım için öyle mutluyum ki! Gımeliyim.

GENÇ : Demek birbirimiz bir daha göremeyeceğiz

NASTENKA : Başlangıçta iki sözcük istiyordunuz, şimdi ise neler söylüyorsunuz.. bilmiyorum, görüşürüz belki de.

GENÇ : Özür dilerim ama kabalık etmek istemedim. Bakın. Yarın buraya gelmeden edemem. Ben hayalcinin biriyim. Bu anları hayalimde binlerce kez yineleyeceğim. Sizi bütün bir gece, bütün bir hafta, bütün bir yıl hayal edeceğim. Yarın tam buraya tam bu saatte geleceğim... biliyor musunuz, bir keresinde geçmiş günleri anımsayarak ağlamaya başladım... Ayrıca duygularımın hesabını vermek zorundada değilim... Kimbilir, belki siz de az önce böyle bir anı yüzünden ağlıyordunuz. Ben bir tipim

NASTENKA : Peki, yarın aynı saatete geleceğim. Zaten burada bulunmam gerek. Öyleyse sizinde gelmenizde bir sakınca yok. Kimbilir belki bugünkü gibi tatsız olaylarda olabilir. Değil mi? Yalnız bir koşulum var.

GENÇ : İsteddiğiniz herşeyi yapmaya razıyım. Size karşı saygılı olacağım, söz veriyorum.

NASTENKA : Eminim. Yalnız, sakın bana aşık olmayın. Bu olanaksız birşey. Ama dostluğa hazırım.

GENÇ Yemin ederim.

NASTENKA : Yemine gerek yok. Ben de öylesine yalnızım ki! Ne iki söz edecek, ne de akıl danışacak kimsem var. Sokakta arkadaş arayacak değilim ya. Ama siz başkasınız. Sanki yirmi yıldır arkadaşmışız gibi geliyor bana. Sözüünüzü tutacaksınız değil mi? (Dostoyevski 1987, s.4)

Nastenka kendini yakın hissettiği bu adamla tekrar buluşur. Genci daha yakından tanımalıdır ki derdini paylaşabilin. Gencin hayat hikayesini dinlemeye başlar, gencin anlatış biçimi garip gelmiştir Nastenka'ya hayatı kitaplardan tanıyan genç kız adetea kitap gibi konuşan bu adamın biraz daha gerçekçi olmasını isterken bir yandanda gence bu yüzden hayranlık ve yakınlık duyar. Hayat bilgisi kitaplardan ibaret olan Nastenka hayata karşı tecrübesiz olduğunu, kendini tanıtırken bile sadece ismini söyleyerek tekar kanıtlar adeta.

NASTENKA : Öyleyse sizinde benim gibi bir nineniz var. Benimkinin gözleri kördür. Kendimi bildim bileli, beni eteğinin dibinden ayırmadı. Konuşmayı bile unuttum neredeyse. İki yıl önce bir yaramazlığımı gördü. Beni tutamayacağını anlayınca, eteğini eteğime bağladı. böylece birbirimizden ayrılmaz olduk. Ninem oturur, körlüğüne bakmadan çorap örer. ben de ya dikiş dikerim, ya da yüksek sesle kitap okurum. İki yıldır işte böyle yanında oturuyorum.

GENÇ : Benim böyle bir ninem yok.

NASTENKA : Öyleyse neden evde oturuyorsunuz.

GENÇ : Ben bir tipim.

NASTENKA : Tip mi? Siz insanı gülmekten çatlatırsınız.önce tip ne demek onu söyleyin.

GENÇ : Tip herkesden ayrı gülünç adam demektir. Kimseye benzemeyen bir yaratılışı vardır... Hayalci ne demektir, bilir misiniz?

NASTENKA : Hayalci mi? Biliyorum tabii. Ninemin yanında otururken, aklıma neler gelmez. Hayal kurmaya başlayınca öyle dalar giderim ki, peri padişahının oğluyla evlendiğimi bile düşünürüm.

GENÇ : Çok güzel, eğer peri padişahının oğluyla evlenmeyi düşünüyorsanız, beni çok iyi anlayacaksınız. İyi ama daha adınızı bile bilmiyorum.

NASTENKA : Demek sonunda aklınız başınıza geldi. Biraz geç değil mi?

GENÇ : Özür dilerim, öylesine mutluyum ki adınızı sormak aklıma bile gelmedi.

NASTENKA : Adım Nastenka..

GENÇ : Hepsi bukadar mı? (a.g.e., s.6)

Genç hikayesini daha doğrusu hayalciliğini anlatan genç Nastenka'yı düşündürmüş ve paniğe girmesine neden olmuştur. Nastenka için gerçek yaşamın ilk kanıtı olan genç hikayesini bitirmiştir. Bu sefer Nastenka buluşmayı devam ettirmek ister çünkü gencin ona yardım edebilecek birisi olduğunu anlamıştır.

NASTENKA : Bütün yaşamınızı gerçekten böyle mi geçirdiniz?

GENÇ : Evet, hep böyle. Sonuna değin de böyle gidecek gibime geliyor.

NASTENKA : Hayır, olamaz. Ozaman ben de ömrümü ninemin eteğinin dibinde geçireceğim demektir. Böyle yaşanmaz.

GENÇ : Biliyorum. En güzel yıllarımı çok boş geçirdiğimi şimdi daha iyi anlıyorum. Yanınızda, yani gerçek yaşamda, bu denli mutlu olduktan sonra hayal kurmaya ne gerek var? Beni ilk anda reddetmediğiniz için tanrı sizden razı olsun.

NASTENKA : Hayır, hemen ayırlamayız. İki gece çok az.

(a.g.e.,s.10).

Nastenka kendi hayat hikayesini anlatmaya başlar ve burada probleminin ne olduğunda anlarız. Aşık olduğu eski kiracının gelip onunla evlenmesini beklemektedir. Adam bir sene Nastenka'dan kendisini beklemesini istemiştir. Bu süre artık dolmuştur fakat adam gelmemiştir genç kız adam için köprüye gelmektedir ve bunu acısını yaşamaktadır. Bütün hikayeyi gence anlatır ve akıl danışır. Genç bir mektup yazmasını önerir bunu duyan Nastenka onaylanmış düşüncesinin verdiği cesaretle zaten hali hazırda olan mektubu gençten adama ulaştırmasını ister. Akıl hocası tarafından onaylanan mektup işi Nastenka'ya yeni bir umut olmuştur ve genç belkide görevini tamamlamıştır genç kız için.

NASTENKA : Evet tam düşündüğüm gibi. Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.

GENÇ : Neden teşekkür ediyorsunuz.

NASTENKA : Sizi bana tanrı gönderdi diye.

GENÇ : Ona ben de minnet duyuyorum.

NASTENKA : Şimdi dinleyin. Sözleşmemizde ya iyi niyetli bir tanıdığa mektup bırakacak, ya da aynı gün saat 10 da buluşacağımız yere gelecektik. Siz bu mektubu o tanıdığa götürün. Yanıt verirse yarın akşam saat 10 da buraya getirirsiniz.

GENÇ : Daha mektubu yazmadınız ki! Ozaman yanıtı ancak öbürgün alırsınız.

NASTENKA : Mektup mu – haaa öyle ya (önceden yazılmış bir mektup uzatır.)

GENÇ : R-o-s-s-i-n-n-a

NASTENKA : Rosina. Hoşçakalın. Mektubu götüreceğiniz adres üzerinde yazılı. Yarın görüşürüz.

İÇ SES : Eveet. Yarına, yarına kadar.(a.g.e.,s.15).

Üçüncü geceleride sona ermiştir. Genç hayal kırıklığına uğramıştır. Kendiyle hesaplaşmaktadır.

GENÇ : Dün üçüncü buluşmamız, üçüncü beyaz gecemizdi.

İÇ SES : Ulu tanrım sevinç ve mutluluk insanı ne kadar güzelleştirir, insanın yüreği sevinçten nasılda coşarmış!

GENÇ : Bana karşı gösterdiği sevginin, başkası ile görüşeceği için duyduğu sevinçten ileri geldiğini nasıl anlayamamıştım. (a.g.e.,s.15).

Diyerek acısının sebebini anlatan genç yüreği parçalanarakta olsa sevdiği kızın isteğini yerine getirir. Mektubu bırakmıştır ama Nastenka paniğe kapılmıştır adamdan haber çıkmamaktadır. Eline geçen bu fırsattı kaçırarak istemeyen genç kız gence yönelmeye başlar. Adamın gelmeyeceğini, onu yeterince sevmediğini düşünen Nastenka adamı cezalandırmak için gençle birlikte bir hayat planlamaya başlar ama kendini kurtarmaya çalışan genç kız genci yaralamaktadır.

NASTENKA : Beni avutmaya kalkmayın! Bir daha da onun sözünü etmeyin. Beni insafsızca, insafsızca bıraktığını görmezden gelerek, hala döneceğini söylemeyin... İyi ama neden böyle yaptın?.. Yoksa o uğursuz mektubumda kötü birşey mi vardı?.. Bu ne acımasızlık. Hiç olmazsa bir iki satırla beni sevmediğini söyleseydi ya! Oysa üç gündür bir haber yok. Onu sevmekten başka suçu olmayan, zavallı , çaresiz bir kıza gücendirmek, küçük düşürmek kolayına geldi tabii. Üç gündür çektiğimi bir ben bilirim. Saf saf yanına gidişimi, kendimi küçük düşürmeye aldırmadan birazcık sevmek için göz yaşı döktüğümü düşündükçe kahroluyorum.

GENÇ : Bir dakika dinler misiniz? Belki de...

NASTENKA : Bir şey söylemeyin. Ya siz yanılıyorsunuz, ya ben... Belki mektubu almamıştır, ne dersiniz? Yoksa nasıl olurda böylesine kaba davranabilir? En aşâğılık insan bile böyle davranmaz.yoksa hakkımda kötü bir şey mi duydu?

GENÇ : Yarın sizin adınıza onun yanına gideceğim.

NASTENKA : Sonra?

GENÇ : Durumu öğrenir, herşeyi size anlatırım.

NASTENKA : Daha sonra?

GENÇ : Şimdi bir mektup yazın. Olmaz demeyim, dediğimi yapın. Göreceksiniz, davranışınızı saygıyla karşılayacak.

NASTENKA : Hayır olmaz. Bundan böyle tek bir satır, tek söz yok. Artık onu tanıyıyorum, seviyorum onu. U-n-u-t-a-c-a-ğ-ımmmm.

GENÇ : Kendinizi bu denli üzmeyin.

NASTENKA : Üzdüğüm falan yok canım, yeter artık. Duygulandığım bakmayın, geçer. Yoksa kendime birşey mi yapacağımı sanıyorsunuz? Siz böyle davranmazdınız

değil mi? Ayağınıza gelen bir kıızı yüzüstü bırakmazdınız. Onun zayıf, budala yüreğı ile böyle küstahca alay etmezsiniz. Onun bir kız olduğunu, kendini kollayıp, koruyamadığını, gönlüne söz geçiremediğini görerek, bu suçsuz kıza acırdınız değil mi?... nedir bu başıma gelen tanrım, nedir, nedir?...

GENÇ : Bana işkence ediyorsunuz Nastenka. Yüreğimi parçalıyor, ölüm azabı çektiriyorsunuz. Herşeyi içime atamayacağım. İçimde birikenleri anlatmadan duramayacağım. (a.g.e.,ss.18-19).

Genç bu acıya daha fazla katlanamaz ve çekip gitmek genç kızla bir daha görüşmemek ister. Genci kaybedeceğini anlayan Nastenka adama duyduğu öfkeyle gence beraberlik hayalleri kurdurmaya başlar. Genç zaten istediğı bu olduğu için Nastenka'nın ısrar etmesiyle ikna olur ve birliktelik hayallerine oda katılır. Gencin mutluluğı fazla uzun sürmez çünkü adam gelmiştir ve Nastenka sevdiği adamı karşısında görünce arkasına bile bakmadan genci yüzüstü bırakarak adama koşar. Nastenka istediğini almış, hayattaki tek arkadaşınıda kaybetmemek için gencin naif duygularını kullanır ve sonsuza kadar arkadaş kalmak ister.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Bağışlayın beni. Ayaklarınıza bile kapanabilirim. Hem sizi, hem de kendimi aldattım. Bir düş bir hayaldi bu. Bağışlayın beni.

GENCİN İÇ SESİ: Hayal miydi? Ne kadar rahat söylüyorsunuz bunu Nastenka.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Ne olur beni suçlamayın. Size karşı asla değişmiş değilim. Sizi seviyorum. Hatta sevgidende büyük bir duygu besliyorum.elimden gelsede ikinizi birden sevebilseydim.. ya da siz o olsaydınız.

GENCİN İÇ SESİ: Böyle konuşmayın... Bu sözünüzü unutmak ve de kabullenebilmek kolay değil.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Sizin için şimdi neler söylemek istemezdim. Ne denli üzülüğünüzü biliyorum. Kırdım sizi. Ama seven bir gönül kırgınlığı çabuk unuttur.

GENCİN İÇ SESİ: Evet sizi çok seviyorum.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Bunun için size çok teşekkür ederim. Çünkü bu sevgi uyandıktan sonra uzun süre unutulmayan , tatlı bir düş gibi saplandı yüreğime. Bana

içinizi kardeşçe açtınız. Huzur vermek, korumak için yaralı yüreğimi kabul etme inceliğini gösterdiniz. Anıları, yaşadığım sürece kalbimde taşıyacağım.

GENCİN İÇ SESİ: Bundan sonra hiç görüşmeyecek miyiz?

NASTENKA'NIN İÇ SES: Görüşeceğiz tabii. Bize gelirsiniz değil mi? Her zaman arkadaşım olacaksınız. Karşılaştığımız zaman elinizi uzatacak, başışladığımızı söyleyeceksiniz... Beni hala eskisi kadar seviyor musunuz?

GENCİN İÇ SESİ: Seviyorum tabii ama...

NASTENKA'NIN İÇ SES: Ne olur sevin beni. Unutmayın. Hem sevginize layığım onu hakedeceğim.

GENCİN İÇ SES: Onunla ne zaman evleneceksiniz?

NASTENKA'NIN İÇ SESİ: Önümüzdeki hafta. Beni hala sevdiğini anladım. Hiçbir zaman unutmamış... Ondan sözettiğim için beni başışlayın. Onunla birlikte size gelmek istiyorum. Beni başışlayın ve unutmayın. (a.g.e.,ss.23-24).

3.2. ROLÜN ÜSTÜN AMACI

Yazılı bir metin, yazarın oyunu yazmasına neden olan ana fikri halka iletmesi gereken oyuncular ve yönetmen tarafından gösteriye dönüştürülür. Oyunun özü olan üstün amaç, yönetmene ve karakterlerin ve olayların yorumlanmasına rehberlik etmelidir. Oyuncu üstün amaç sayesinde yazarın düşüncesini sahnede performansa dönüştürebilir. Üstün amaç yaratıcı bir sürecin temel uyarandır.

Oyuncu rolüne hazırlanırken, üstün amaç başından sonuna kadar zihninde apaçık olmalıdır. Her karakter oyun yazarı tarafından verilen durumlar içinde bir temel, ana amaca sahiptir. Roldeki bu amaç karakterin en önemli uğraşlarını yansıtır ve kendi üstün amacıdır.

Dostoyevski Beyaz Geceler hariç diğer eserlerinde genellikle karakterleri karmaşık bir yapıya sahiptir. Beyaz Geceler yazarın en sade, en yumuşak eserlerinden biridir. Bu eserde karakterler gerçek oldukları kadar, romantiklerdir.

Nastenka karakteri hayata karşı tecrübesizdir. Yapayalnızdır. Ninesinin esaretinden kurtulabilmek için evlenmesi gerektiğini düşünmektedir. Yalnızlığını giderebilmek için hayaller kuran genç kız tek arkadaşı olan genç ile yaptığı sohbetler sonrası hayatının evlenmeden değişmeyeceği korkusuna kapılır. Ninesini bırakmak istememektedir ama yalnızlığını gidermeyen nineyle tek başına bir hayat genç kızı korkutmaktadır. Yalnızlıktan kurtulabilmek için aşkı bile gözardı edip, gençle birlikte olmayı planlamaya başlar.

O halde Nastenka rolünün üstün amacı; Evlenmek ve yaşadığı bu yalnızlıktan kurtulmaktır.

4. MAŞA ROLÜNÜN OLAYLAR DİZİSİNE GÖRE İNCELENMESİ

Oyun, gencin iç sesiyle bize çok sevdiği şehri, Petersburg'u anlatmasıyla başlar. Burada gencin ne kadar hayalperest olduğunu anlarız. Şehri adeta yalnızlığını gizlemekte kullandığı arkadaşımıŝ gibi anlatır. Nastenka ile tanışması bir tasadüftür, sarhoş bir adamın elinden kurtardığı kızın başına bu olay gelmese genç tanışmaya cesaret edemeyecektir. Bu tatsız tasadüf gencin hayatına açılan yeni bir penceredir. Dostoyevski'nin gerçek insanları buradada karşımıza çıkar ve genç Nastenka'yla yaklaşma kurar. Dramın acı gerçeği olan hayal kırıklığı gence dördüncü gecede ulaşır ve Nastenka asıl istediği sevgiliye, arkasına bile bakmadan genci yüzüstü bırakarak gider.

Oyun tek perdeden oluşmaktadır. Olay Petersburg'un sokaklarında geçer. Dört geceyi anlatmaktadır, dört beyaz geceyi. Genç hayatında yaşadığı en güzel geceler olduğu için Petersburg kentinin özelliği olan yaz aylarında kararmayan havayı aşkıyla bağdaştırmıştır. Onun için Nastenka ile yaşadığı geceler, beyaz gecelerdir.

Oyun kişileri;

GENÇ, Hikayenin yazarı

NASTENKA, Gencin aşık olduğu kız.

GENCİN İÇ SESİ

NASTENKA'NIN İÇ SESİ

SARHOŞ

ADAM, Nastenka'nın evlenmeyi planladığı ve aşık olduğu kişi.

UŞAK

4.1. OLAYLAR DİZİNİ

- i. Nastenka'nın sarhoş tarafından rahatsız edilmesi.
- ii. Gencin Nastenka'yı kurtarması ve tanışmaları.
- iii. Nastenka'nın tekrar buluşmayı kabul etmesi ve şartını açıklaması.
- iv. Gencin şartı koşulsuz kabul etmesi ve hayatını genç kıza açması.
- v. Nastenka'nın köprüye gelme sebebini ve aşkını açıklaması, gençten yardım istemesi.
- vi. Gencin hayal kırıklığı ve isteği yerine getirmesi.
- vii. Nastenka'nın adam tarafından reddedilme korkusu ve yalnızlıktan kurtulmak için gence yönelmesi.
- viii. Nastenka'nın genci yüzüstü bırakarak adama gitmesi.
- ix. Gencin Nastenka'ya kin beslemeyerek arkadaş kalma arzusunu kabullenmesi.

Hayalperest genç arkadaşı olarak gördüğü Petersburg sokaklarında dolaşmakta olduğu sırada Nastenka'yı köprü korkuluklarında ağlarken görür. Yakınlaşmak ister ama cesareti yoktur. Kızında bu durumdan hoşlandığı söylenemez. Oyunun ilk büyük olayı burada olur ve bir sarhoş kıızı rahatsız etmeye başlar. Bundan cesaret alan genç, kıızı kurtarır. Böylelikle tanışmaları gerçekleşmiş olur.

- i. Nastenka'nın sarhoş tarafından rahatsız edilmesi.
- ii. Gencin Nastenka'yı kurtarması ve tanışmaları:

GENÇ :Artık bir daha sataşmayı göze alamaz.

İÇ SES: Ey belalı adam, sana nasıl dua etsem azdır.

GENÇ: Az önce bana yüz vermediniz, bakın neler oldu. Yanınızda dursaydımbunların hiçbiri başınıza gelmezdi.

NASTENKA: Sizi tanı mıyorum ki. Sizi de onun gibi biri sandım.

(Dostoyevski 1987, s. 2).

Nastenka genci sevmiştir. Yalnızlığını gidermek için tekrar buluşmayı kabul eder. Ama Kızın bir şartı vardır; genç ona aşık olmayacaktır. Zafer elde etmiş olan genç için ilk başta önemsiz gibi gelen bu istek sonradan zaten gerçekleştiremeyeceği bir söz olarak Nastenka'ya verir. Oyunun ikinci olayı böyle ortaya çıkar.

iii. Nastenka'nın tekrar buluşmayı kabul etmesi ve şartını açıklaması:

NASTENKA : Peki, yarın aynı saatete geleceğim. Zaten burada bulunmam gerek. Öyleyse sizinde gelmenizde bir sakınca yok. Kimbilir belki bugünkü gibi tatsız olaylarda olabilir. Değil mi? Yalnız bir koşulum var.

GENÇ : İsteddiğiniz herşeyi yapmaya razıyım. Size karşı saygılı olacağım, söz veriyorum.

NASTENKA : Eminim. Yalnız, sakın bana aşık olmayın. Bu olanaksız birşey. Ama dostluğa hazırım.

GENÇ Yemin ederim.

*NASTENKA : Yemine gerek yok. Ben de öylesine yalnızım ki! Ne iki söz edecek, ne de akıl danışacak kimsem var. Sokakta arkadaş arayacak değilim ya. Ama siz başkasınız. Sanki yirmi yıldır arkadaşmışız gibi geliyor bana. Sözünüzü tutacaksınız değil mi?
(Dostoyevski 1987, s.5)*

Genç hayatını Nastenka'ya açar, kızı etkiler. Ama Nastenka'nın hayatı oyunu etkileyen kısımdır. Çünkü Nastenka'nın orada olma sebebi, halen gelmeyen aşkıdan haber almaktır genci bunun için kullanmaktadır. Ama iyi niyetli bir kullanma.

iv. Nastenka'nın köprüye gelme sebebini ve aşkını açıklaması, gençten yardım istemesi:

NASTENKA : Yeter! Yüreğimi daha fazla yaralamayın.bitti artık hepsi. Bundan sonra ben varım. Ben basit bir kızsım. Ninem hoca tuttuğu halde fazla okumadım. Genede sizi anlıyorum. Çünkü ninem beni eteğine iğnelediğinden beri anlattıklarınızın hepsini bende yaşadım. Bunları sizin gibi güzel anlatamam tabii. Okumuş biri değilim çünkü... Ama bana açıldığınız için çok kıvançlıyım. Sizi iyice tanıdığımı söyleyebilirim. Bende size yaşam öykümü anlatacağım. Hem de hiçbirşey gizlemeden. Siz de bana akıl vereceksiniz. Zeki bir adamsınız. Bu yardımı benden esirgemezsiniz değil mi?

GENÇ : Nastenka ben hiçkimseye akıl hocalığı yapamam. Gerçi şimdi durum başka. Madem birbirimize bu kadar yakınız, öyleyse bol bol konuşup, birbirimize akıl danışabiliriz... Benden nasıl bir akıl istiyorsunuz? Şu anda öyle sevinçliyim, kafam öyle çalışıyor ki, size yanıt yetiştirmekte zorluk çekeceğimi sanmıyorum.

NASTENKA : Yoo yooooo yooooo! Bana yalnız zekice yanıtlar değil, beni yıllardır seviyormuşçasına yürekten öğütler de vereceksiniz.

GENÇ : Tamam. Sizi yirmi yıldır seviyor olsam, genede şu andaki kadar sevemezdim.

NASTENKA : Şimdi öyküme başlayabilirim. Öykümün yarısını, yani bir ninem olduğunu biliyorsunuz. (Dostoyevski 1987, s.12)

- v. Nastenka hayat hikayesine devam eder. Ve aşkının onu nasıl bırakıp gittiğini anlatır.

NASTENKA : Bir akşam üzeri gelip, bir yıllığına Moskova'ya gideceğini söyledi. Çöküverdim iskemleye. Neyse ikiside anlamadı. Kararımı vermiştim. Eşyama hazırladım. Gece geç vakit odasına gittim.

GENÇ : Şaşırmadı mı?

NASTENKA : Hemen anladı.

GENÇ : Bana öyle birşey olsa, heyecandan kız değil ben giderim.

NASTENKA : Oysa o çok soğuk kanlıydı. "Yoksul bir insanım, evlenirsek size bakamam" dedi.

GENÇ : Amma kabalık ha!

NASTENKA : Ben de öfkelenim. Ninemin yanında eteğim iğneli oturamayacağımı söyledim. Heyecandan kıvrılarak kendimi yatağa attım. Yanıma geldi...

GENÇ : Eeee?...

NASTENKA : Elimi tuttu. "Moskova'da işlerimi düzene koyacağım. Gelince beni unutmadıysanız, evlenir, mutlu oluruz" dedi. (Dostoyevski 1987, s.13)

Nastenka herşeyi olduğu gibi anlatmıştır tüm saf duygularıyla gençten yardım istemektedir. Genç yıkılmıştır ama verdiği sözünde bildiği için hiç düşünmez ve kızı ölesiye sevdiği için isteğini yerine getirir.

vi. Gencin hayal kırıklığı ve isteği yerine getirmesi:

GENÇ : Burada mı?

NASTENKA : Hala ortalarda yok hiçbir haber alamıyorum.

GENÇ : Nereden biliyorsunuz belki henüz gelmemiştir.

NASTENKA : Hayır burada, burada olduğunu biliyorum. Ama gelmedi işte.

GENÇ : Durun bakalım. Bir çözüm buluruz elbette... Ona ben gitsem, nasıl olur sizce?

NASTENKA : Hiç öyle şey olur mu?

GENÇ : Öyle ya olmaz tabii... Ozaman mektup yazın.

NASTENKA : Olmaz, yapamam.

GENÇ : Neden olmasın. Mektuptan mektuba fark var. Yazılışa bakar. Biliyorsunuz, size kötü öğütler vermem. Madem ilk adımı siz atmıştınız, şimdi de...

NASTENKA : Hayır! Sanki zorla askıntıymışım gibi.

GENÇ : Doğru düşünmüyorsunuz. Madem söz vermiş, onu aramaya hakkınız var. Ayrıca size karşı dürüst davranmış.

NASTENKA : Dürüst mü davranmış?

GENÇ : Tabii. Sizden başkasıyla evlenmeyeceğini söylediğine, sizde bütünü ile özgür bıraktığına göre daha ne istiyorsunuz? Adamı reddetmek isteseydiniz ne yapacaktınız?

NASTENKA : ...Siz olsaydınız nasıl yazardınız?

GENÇ : Neyi?

NASTENKA : Mektubu işte.

GENÇ : “Sayın Bay” diye başlardım.

NASTENKA : Öyle başlamasam olmaz mı?

GENÇ : Olmaz... Aslında olabilir.

NASTENKA : Sonra?

GENÇ : “Sizden özür dileyerek” Hayır hayır, özür dilemeye falan gerek yok. Aslında sıcak bir mektup yazın. “Sabırsızlığımı bağışlayın. Bütün bir yıl umut içinde bekledikten sonra, bir gün daha kararsızlığa dayanamayışım bilmem ne derece yanlış. Kalbinize hükmedemediğim diye sizi suçlayacak değilim. Sizi sevmiş, ve hale da

seven birini kırmayı aklınızdan bile geçirmeyeceğinizi biliyorum.

NASTENKA : Evet tam düşündüğüm gibi. Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.

GENÇ : Neden teşekkür ediyorsunuz.

NASTENKA : Sizi bana tanrı gönderdi diye.

GENÇ : Ona ben de minnet duyuyorum.

NASTENKA : Şimdi dinleyin. Sözleşmemizde ya iyi niyetli bir tanıdığa mektup bırakacak, ya da aynı gün saat 10 da buluşacağımız yere gelecektik. Siz bu mektubu o tanıdığa götürün. Yanıt verirse yarın akşam saat 10 da buraya getirirsiniz.

GENÇ : Daha mektubu yazmadınız ki! Ozaman yanıtı ancak öbürgün alırsınız.

NASTENKA : Mektup mu – haaa öyle ya (önceden yazılmış bir mektup uzatır.)

GENÇ : R-o-s-s-i-n-n-a

NASTENKA : Rosina. Hoşçakalın. Mektubu götüreceğiniz adres üzerinde yazılı. Yarın görüşürüz.

İÇ SES : Eveet. Yarına, yarına kadar (Dostoyevski 1987, s.14)

Genç mektubu götürmüştür ama Nastenka'nın aşık olduğu adamdan cevap veya bir haber yoktur. Genç kız iyice paniğe kapılmıştır. Yalnızlığından kurtulmak için son çareside elinden uçup gitmek üzeredir. Daha önce söylediği gibi "Ninemim eteğine iğneli daha fazla yaşamam" inancıyla, eline yeni geçen fırsatı, kendisini seven gençle evlenme fırsatını değerlendirmek ister. Eğer kendisi isterse genci ikna edebilir, evelenip bu kaygıdan kurtulabilir.

vii. Nastenka'nın adam tarafından reddedilme korkusu ve yalnızlıktan kurtulmak için gence yönelmesi:

GENÇ : Dün üçüncü buluşmamız, üçüncü beyaz gecemizdi.

İÇ SES : Ulu tanrım sevinç ve mutluluk insanı ne kadar güzelleştirir, insanın yüreği sevinçten nasılda coşarmış!

GENÇ : Bana karşı gösterdiği sevginin, başkası ile görüşeceği için duyduğu sevinçten ileri geldiğini nasıl anlayamamıştım. (Dostoyevski1987,s.15).

NASTENKA : Beni avutmaya kalkmayın! Bir daha da onun sözünü etmeyin. Beni insafsızca, insafsızca bıraktığını görmezden gelerek, hala döneceğini söylemeyin... İyi ama neden böyle yaptı?.. Yoksa o uğursuz mektubumda kötü birşey mi vardı?.. Bu ne

acımasızlık. Hiç olmazsa bir iki satırla beni sevmediğini söyleseydi ya! Oysa üç

gündür bir haber yok. Onu sevmekten başka suçu olmayan, zavallı , çaresiz bir kızı gücendirmek, küçük düşürmek kolayına geldi tabii. Üç gündür çektiğimi bir ben bilirim. Saf saf yanına gidişimi, kendimi küçük düşürmeye aldırmadan birazcık sevmek için göz yaşı döktüğümü düşündükçe kahroluyorum.

GENÇ : Bir dakika dinler misiniz? Belki de...

NASTENKA : Bir şey söylemeyin. Ya siz yanılıyorsunuz, ya ben... Belki mektubu almamıştır, ne dersiniz? Yoksa nasıl olurda böylesine kaba davranabilir? En aşağılık insan bile böyle davranmaz.yoksa hakkımda kötü bir şey mi duydu?

GENÇ : Yarın sizin adınıza onun yanına gideceğim.

NASTENKA : Sonra?

GENÇ : Durumu öğrenir, herşeyi size anlatırım.

NASTENKA : Daha sonra?

GENÇ : Şimdi bir mektup yazın. Olmaz demeyim, dediğimi yapın. Göreceksiniz, davranışınızı saygıyla karşılayacak.

NASTENKA : Hayır olmaz. Bundan böyle tek bir satır, tek söz yok. Artık onu tanımiyorum, sevmiyorum onu. U-n-u-t-a-c-a-ğ-ımmmm.

GENÇ : Kendinizi bu denli üzmeysin.

NASTENKA : Üzdüğüm falan yok canım, yeter artık. Duygulandığım bakmayın, geçer. Yoksa kendime birşey mi yapacağımı sanıyorsunuz? Siz böyle davranmazdınız değil mi? Ayağınza gelen bir kızı yüzüstü bırakmazdınız. Onun zayıf, budala yüreği ile böyle küstahca alay etmezsiniz. Onun bir kız olduğunu, kendini kollayıp, koruyamadığını, gönlüne söz geçiremediğini görerek, bu suçsuz kıza acırdınız değil mi?... nedir bu başıma gelen tanrım, nedir, nedir?...

GENÇ : Bana işkence ediyorsunuz Nastenka. Yüreğimi parçalıyor, ölüm azabı çektiriyorsunuz. Herşeyi içime atamayacağım. İçimde birikenleri anlatmadan duramayacağım. (Dostoyevski1987,s.18).

NASTENKA : Ne olmuş, bir şey mi var bunda? Beni sevdiğinizi çoktandır biliyorum. Ama öyle derinden değilde, birazcık sevdiğinizi sanıyordum. Demek durum bambaşka.

GENÇ : Baştada öyleydi. Ama şimdi... şimdi sizin ona bohçanızla gittiğiniz zamanki gibiyim bende. Hatta daha da kötü. Çünkü onun bir sevdiği yoktu. Ama sizin var.

NASTENKA : Nedemek istediğinizi anlamıyorum. Siz niçin böyle, hem neden böyle aniden... Aman tanrım neler saçmalyorum.

GENÇ : Ne yapayım şimdi? Hadi söyleyin. Suçlu olduğumu biliyorum.güveninizi kötüye kullandım... Ama yoo suçlu değilim. İçimden bir ses haklı olduğumu söylüyor. Çünkü sizi incitemem. Dostunuzdum... Genede öyleyim. Değişen bir şey yok. Bakın gözlerim dolu dolu Nastenka... Boşverin. Kimseye bir zararı var mı? Nasıl olsa kurur. (Dostoyevski1987,s.19).

NASTENKA : Hadi biraz yürüyelim. Benim de söyleyeceklerim var. Onu hala sevmeme karşı, madem ki beni bıraktı, unuttu... evet madem... şey.... yanıt verin

lütfen... diyelim ben de sizi sevmiş olsaydım, yalnız sizi... ah dostum. Bana aşık olmadığınızı söylerken, bundan dolayı sizi tebrik ederken , incittiğimi, alay ettiğimi daha iyi anlıyorum şimdi. Ne kafasızmışım. Nasıl olduda düşünemedim... Artık kararımı verdim, herşeyi söyleyeceğim.

GENÇ : Ne olur bırakın beni gideyim! Sze yalnızca acı çektiriyorum. Alay ettiğiniz için şimdide vicdan azabı çekiyorsunuz. Bunu istemiyorum. Sanki kendi derdiniz size yetmiyormuş gibi... Suç bende. Hoşçakalın.

NASTENKA : Biraz bekleyemez misiniz?

GENÇ : Neyi bekleyeceğim artık?

NASTENKA : Onu seviyorum ama geçer. Geçmesi gerek. Hatta şimdide geçmiş olduğunu hissediyorum. Belki bugün tamamen geçer. Çünkü ondan nefret ediyorum. Siz yanımda ağlarken, o alay etti benimle. Siz onun gibi yüzüstü bırakmadınız. Beni seviyorsunuz. Oysa o sevgi nedir bilmedi. Ben de seviyorum sizi. Hem de sizin beni sevdiğiniz kadar. Önceden de söylemiştim ya, ondan daha iyi, daha soylu olduğunuz için seviyorum sizi.(Dostoyevski1987,s.20).

Nastenka yalnızlığını tekrar yaşamayı göze alamamaktadır. Kendisini, genci sevebileceği düşüncesine alıştırmaya çalışmakta, sevdiği adamı unutacağına inandırmaktadır. Nastenka gençle hayatını paylaşma düşüncesine kendisini hazırlarken daha önceden sevdiği adam çıka gelir. Genç kız sevdiği adamı görür görmez gence söylediği herşeyi unuttur ve adama koşar. Nastenka'nın asıl istediği olmuştur. Artık gence ihtiyacı yoktur. Yalnız kalmayacaktır, sevdiği adamla evlenip mutlu bir yuva kuracaktır. Başka kimseye ihtiyacı kalmamıştır. Genci yüzüstü bırakmasının sebebidir budur.

viii. Nastenka'nın genci yüzüstü bırakarak adama gitmesi:

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Bağışlayın beni. Ayaklarınıza bile kapanabilirim. Hem sizi, hem de kendimi aldattım. Bir düş bir hayaldi bu. Bağışlayın beni.

GENCİN İÇ SESİ: Hayal miydi? Ne kadar rahat söylüyorsunuz bunu Nastenka.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Ne olur beni suçlamayın. Size karşı asla değişmiş değilim. Sizi seviyorum. Hatta sevgidende büyük bir duygu besliyorum.elimden gelsede ikinizi birden sevebilseydim.. ya da siz o olsaydınız.

GENCİN İÇ SESİ: Böyle konuşmayın... Bu sözünüzü unutmak ve de kabullenebilmek kolay değil.

NASTENKA 'NIN İÇ SES: Sizin için şimdi neler söylemek istemezdim. Ne denli üzüldüğünüzü biliyorum. Kırdım sizi. Ama seven bir gönül kırgınlığı çabuk unuttur.

GENCİN İÇ SESİ: Evet sizi çok seviyorum.

NASTENKA 'NIN İÇ SESİ: Bunun için size çok teşekkür ederim. Çünkü bu sevgi uyandıktan sonra uzun süre unutulmayan , tatlı bir düş gibi saplandı yüreğime. Bana içinizi kardeşçe açtınız. Huzur vermek, korumak için yaralı yüreğimi kabul etme inceliğini gösterdiniz. Anıları, yaşadığım sürece kalbimde taşıyacağım.

GENCİN İÇ SESİ: Bundan sonra hiç görüşmeyecek miyiz?

NASTENKA 'NIN İÇ SESİ: Görüşeceğiz tabii. Bize gelirsiniz değil mi? Her zaman arkadaşım olacaksınız. Karşılaştığımız zaman elinizi uzatacak, bağışladığımızı söyleyeceksiniz... Beni hala eskisi kadar seviyor musunuz?

GENCİN İÇ SESİ: Seviyorum tabii ama...

NASTENKA 'NIN İÇ SESİ: Ne olur sevin beni. Unutmayın. Hem sevginize layığım onu hakedeceğim.

GENCİN İÇ SESİ: Onunla ne zaman evleneceksiniz?

NASTENKA 'NIN İÇ SESİ: Önümüzdeki hafta. Beni hala sevdiğini anladım. Hiçbir zaman unutmamış... Ondan sözettiğim için beni bağışlayın. Onunla birlikte size gelmek istiyorum. Beni bağışlayın ve unutmayın. (Dostoyevski1987,s.23).

Nastenka yalnızlığından kurtulmuştur. Peki ya genç? Genç gene kendi hayal dünyasında yaşamaya devam edecektir, tek farkla artık hayallerine yeni birşey, bir kimse eklenmiştir; Nastenka. Beraber yaşadıkları anların hayalini tekrar tekrar yaşayarak mutlu olacaktır. Sevdiği kadına kızgın değildir. Asla kin besleyemez, çünkü onu seviyordur. Sevdiği kadına kin veya nefret beslemek olamaz. Arkadaş kalmaları gencin hayallerini tazelemesine yardımcı olacaktır, bu yüzden koşulsuz ve şartsız arkadaşlığını kabul etmektedir.

ix. Gencin Nastenka'ya kin beslemeyerek arkadaş kalma arzusunu kabullenmesi:

GENCİN İÇ SESİ : Nedendir bilmem, henüz genç ve dinç olan bu kocamış, o anda gözlerini feri kaçmış, yüzü buruşmuş, beli bükülmüş, iyice yaşlandı gözüme. Odamda aynen hizmetçim gibi köhne bir duruma bürünmüştü. Her taraftan örümcekler sarkıyordu. Pencereden bakınca, karşı evin de çökmüş, donuk bir görünüşe büründüğünü, sütunların boyasının parça parça döküldüğünü ve süslerin kararıp, yer yer çatladığını gördüm. Güneş yağmur bulutlarının arkasından şöyle bir bakıp, sonra yine gizlendiği için mi böyle herşey gözüme tatsız ve renksiz görünmüştü? Yoksa hüznü, somurtkan geleceğimi bir süre hayalimde canlandırıp, 15 yıl sonraki durumumu gene yalnız, gene aynı odada, yıllar geçtiği halde zerrece akullanmayan uşak ile birlikte, daha da yaşlanmış olarak mı görmüştüm? Sana kin bağlamak mı Nastenka? Tertemiz, pırıl pırıl mutluluğuna gölge düşürmek mi? Acı sitemlerimle seni kederlendirip, gizli azaplar vererek, en mutlu anlarında yüreğinin acıyla çrpmasını ister miyim? Gelin olduğun gün, onunla birlikte yürürken, siyah saçlarını süslediğin çiçeklerden tekini bile soldurabilir miyim? Asla, asla!... asla!... Ulu tanrım! O ne uzun, ne mutlu bir andı. Bir insan ömrü için böyle bir an yeterli değil mi? Efendim? Eve gidince mi düşüneceksiniz? Nasıl isterseniz. (Dostoyevski1987,s.24).

5. SONUÇ

Dostoyevski, Beyaz Geceler’de, aşkın insanlar için ne kadar önemli olduğu, hayattan ve insanlardan tamamen kopmuş birini bile tekrardan canlandırdığı, aşık olunan kişiden kolay kolay vazgeçilemeyeceği, sevilen kişi sevene ne kadar acı çektirirse çektirsin ona karşı bir kin güdülemeyeceği anlatıyor. Nastenka aslında genç için bir araçtır. Kendi hayalperestiğinden biraz olsun gerçek dünyaya geçiş aracı. Ama istediğini bulamayınca kaldığı yerden devam eder hayalciliğine, ama bundan sonar hayallerinde Nastenka olacaktır.

Nastenka rolüne çalışma sürecimi teoriye döktüğüm bu çalışmada gördüğüm; teori olmadan pratik sağlıklı olamaz. Rolün karakter analizi, üstün amacı, olaylar dizinine bağlı incelenmesi hem oyuncunun role bürünmesinde, hem oyunu anlamasında çok önemli yer teşkil ediyor.

Dostoyevski gibi büyük bir yazarın derinlerine inmek, yazdıklarını farklı gözle incelememe sebep oldu. Beyaz Geceler yazarın oyunlaştırmak için seçilebilecek belkide en güzel eseri olduğunda anlamış oldum.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Dostoyevski, F. M., 2000 *Beyaz Geceler*. Mehmet Özgül (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Dostoyevski, F. M., 2009 *Beyaz Geceler*. Sabri Gürses (Çev.), İstanbul: Can Yayınları.

Troyat, H., 2004 *Dostoyevski*. Leyla Gürsel (Çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Terras, V., 2010. *Dostoyevski'yi Okumak*. Zeynep Alpar (Çev.) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Bonamour, J., 1992. *Rus Edebiyatı*. İsmail Yerguz (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Düz, O., 2001. *Dostoyevski, Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler ve Aforizmalar*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Çalışlar, A., 2004. *Tiyatro Kavramları Sözlüğü*. 2.Baskı. İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.

Nutku, Ö., 2001. *Dram sanatı*. 4. Baskı. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Walicki, A., 1987. *Rus Düşünce Tarihi 1760-1900, Aydınlanmadan Marksizme*. Alâeddin Şenel (Çev.), Ankara: V Yayınları.

EKLER

EK 1 - “Orhan Pamuk” tan Beyaz Geceler ve Melodram Üzerine Bir Not

Aşağıdaki metin Orhan Pamuk’un Beyaz Geceler adlı eser üzerine yazdığı ve İletişim yayınlarından çıkan romanın başında Önsöz olarak yer almakta olan yazısıdır.

BEYAZ GECELER VE MELODRAM ÜZERİNE BİR NOT

Beyaz geceler Dostoyevski'nin en hafif, en saf, en lirik kitabıdır. Saflık kelimesiyle karmaşık ve karışık olmayan bir şeyi kastediyorum. Kitap sözü de okuyucuyu yanıltmasın: Dostoyevski Beyaz Geceler'i bir gazetede yayımlanacak basit ve coşkulu bir hikaye olarak tasarlamıştı. Hikaye saflık ve yalınlığını, kahramanlarının hep aynı kumaştan ve renkten yapılanmasından alır. Onlara, dile getirdikleri sözlere hemen inanırız. Bir şeye inanan tipik Dostoyevski kahramanları yok bu kitapta. Bu bakımdan Beyaz Geceler Dostoyevski'nin en özel, en ayrıksı kitabı. Burada bizi etkileyen şey kitabın ve kahramanlarının bu saflığından gelen hafiflik, bir çeşit çocuksu dürüstlük ve bizi yormayan melodramlardan alabileceğimiz bir mutluluk duygusu.

Oysa on sekiz yaşımdayken Beyaz Geceler'i ilk okuduğumda, hikayenin yalınlığını, insan kalbine doğrudan seslenebilme gücünü, bir zayıflık olarak görmüştüm. Bu yüzden bu hikayede benim anlamadığım, ıska geçtiğim pek çok şey var diye huzursuzdum. Cinler'in, Karamazov Kardeşler'in karmaşık ve karmaşıklığı ölçüsünde sarsıcı kitaplar çıkartan yazarının bu kadar basit bir hikaye yazamayacağını düşünüyordum.

Bunun bir nedeni benim o zamanlar iddialı bir entellektüel olmaya çalışmamdır belki. Ama Beyaz Geceler'de ve daha sonra Yeraltından Notlar'da Dostoyevski'nin kitaplarla düşüp kalkmanın da bir çeşit hayalperestlik olduğunu ima etmesine de dikkat etmemiştim. Dostoyevski ilk olarak gazetede yayımladığı bu zarif hikayeyi, yıllar sonra kitap şekline sokarken yeniden ele almış, sağına soluna eklemeler yapmıştır. Bu eklerden birinde bugün okuduğunuz şekilde, hayalci kahramanının neler düşündüğünü uzun bir cetvelle sıralar. Burada kahramanın hayallerinin izizler teması üzerine hikayeleri olan Alman romantik yazar Hoffmann'a, İngiliz tarihi romancı Sir Walter Scott'a, Carmen yazarı Merimeé'ye, Puşkin'e ve pek çok tarihi olaya değindiğini fark ederiz.

Bugün otuz yıl sonra Beyaz Geceler'i yeniden okuduğumda insanların bu basit kitabı neden bu kadar çok sevdiklerini çok iyi anlayabiliyorum. Bu bir olgunlaşma mı, akla tapan gençliğimin tutkularından uzaklaştırma kanıtı mı bilmiyorum. Ama on sekiz yaşında Beyaz Geceleri anlayamadığım için hayatta pek çok şeyi kaçırdığımı biliyorum: Pek çok Türk filminin duygusal sahnesi, Orhan Kemal'in bazı romanları, benim ilk gençlik yıllarımda çok yaygın olarak ve iki sayfadan fazla hiçbir zaman okuyamadığım İtalyan fotoromanları ve yerli taklitleri, Carmen, Dostoyevski'yi de etkilemiş olan melodramatik edebiyat, sinemalarda cenaze sahnelerinde cemaatle ve sinemadaki kalabalıkla birlikte gözyaşı dökebilme zevki, Romeo ve Juliet vs.

Dostoyevski Beyaz Geceler'i 1848'de yirmi yedi yaşındayken yazıp bir Petersburg gazetesinde yayımladı. İki sene önce gene bir gazetede yayımlanan ilk romanı

Zavallular ünlü eleştirmen Belinski ve çevresi tarafından hayranlıkla karşılanmış,

hemen arkasından yazdığı roman ve hikayelerin aynı başarıyı göstermemesi yazarı mutsuz etmişti. Beyaz Geceler o yıllarda Rus yazar ve aydınlarını meşgul eden “romantik” ve hayalperest kahraman kavramından da beslenir. Bizim edebiyatımızda, Reşat Nuri ve Orhan Kemal’de Beyaz Geceler’e yakın bir yumuşaklıkla ele alınan bir konudur bu.. akli bir karış havada “romantik” ve hülyalı delikanlının memleket gerçekleriyle karşılaşması! Dostoyevski bu romanda memleket gerçekleri yerine sevgi ve içtenlikle anlattığı ve daha önce gazete makalelerinde de tasvir ettiği Petersburg’u ve yılın o en uzun günlerine denk düşen yıldızlı bahar gecelerini koymuştur.

Beyaz Geceler’de sözü edilen yalın aşk duygusunu, sevgiyle inanbilme gücünü, bir sevgiliyle birlikte yeni bir dünya düşleyebilme zevkini kitabı ilk okuduğumda yeterince tanıyamıyordum. Aşk kelimesinin çok fazla kullanılmadığı bir ailede yetiştiğim, aşkı bir çeşit akıl kaybetmesi ve alay edilecek bir alıklık olarak gören bir yazılı basın ve mahalle ve okul çevresiyle beslendiğim için bana bu hikayedeki inanabilme gücü bir çeşit saflık olarak gözüküyordu. Üstelik daha sonraki romanlarını, insanın inancak bir şey bulma azmi ve gayretiyle, inandığı şeye hiçbir zaman tam inanmamasının acıları üzerine kuran Dostoyevski’nin, kendilerini hayallerine bu derece bırakan kahramanlara bir hikayeyi bu derece bırakabilmesini anlayamıyordum.

Melodramın ilk kuralı kahramanların birbirlerine ve kendilerine kolaylıkla inanabilmeleridir. Fazla kanıt göstermeden ve anlamadan beliren bu inanç melodram kahramanlarını kolaylıkla birbirine bağlar. Bir süre sonra okurda aynı iyimserlikle kahramanlara inanacaktır. Okurun ve kahramanların bir çeşit düşüncesizlikle birleştiği bu noktada, yaratıcı yazar “duyguların” müziğini özgürce ve kendi üslubunca açar. Ama daha önemli ikinci kural, bir süre sonra kahramanların ve okurun aldatıldıklarını anlamsıdır. “Kız aslında samimi değilmiş, oğlan kızı para için seviyormuş...” olur bir süre sonra. Kahramanların da okurun da aptal duruma düşmeden hikayeye devam edebilmeleri için bir süre sonra yeniden inanacak bir şey bulmaları gerekir. Gözyaşlarıyla öpüşüp barıştıkları eski sevgilileride olabilir bu, ilkine inandıkları aceleyle hemen kanacakları bir yenisi de, bir başka meşgale de... bir süre sonra yeniden aldatılmaktadır. Asıl kural ve sevgililerin yerine “siyasi düşünceleri” koyarsanız ülkemizde çok yazılan siyasal melodramatik romanların kalıbını, “Doğu” ya da “Batı” dan birini koyarsanız daha dertin “kültür” romanlarının kalıbını elde ederiz. Dostoyevski melodramı her zaman sevmiş, diğer karmaşık romanlarında kahramanlarını bu melodramatik aptallıktan inançsızlıklarıyla korumuştur. Beyaz Geceler’de ise konun hafifliği, yalnlığı ve kısalığı hikayeyi zarif kılıyor.

Yirmi yaşlarında hangi yalnız ve mutsuz erkek yıldızlı bir bahar gecesi şehrin sokaklarında yürürken bir köprü başında gözyaşları döken bir genç kızı hayal etmez! Belki kızın hikayesiyle, hayalperest gencin hikayesi arasında pek çok benzerlikler vardır. Beyaz Geceler’i melodramın eşliğindeki bu duygusal konuyu abartmaların ve gözyaşlarının çekimine kapılmadan bir hafiflik ve bahar mutluluğu havasıyla ele alındığı için çok seviyorum. (Dostoyevski 2000, s. 5)

Temmuz 2000

EK 2 - Beyaz Geceler Eserini Oyunlaştıran Kişi Kazım Akşar Biyografisi

Dostoyevski'nin Beyaz Geceler adlı eserini Devlet Tiyatrosu oyuncusu ve yönetmeni olan Kazım Akşar oyunlaştırmıştır. Biyografisi aşağıdaki gibidir.

KAZIM AKŞAR BİYOGRAFİ

1953 yılında Burhaniye' de doğdu.

1970 yılında Radyo Çocuk Saatine girdi. Radyoda, "Arkası Yarın", "Mikrofondada Tiyatro" da, oyuncu ve yönetmen olarak yer aldı.

1978 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Yüksek Bölümünden mezun oldu.

1979 yılında Devlet Tiyatrolarında oyuncu olarak çalışmalarına başladı.

1986-1987' de İngiltere' ye Devlet tarafından gönderildi. National Theatre' da Peter Hall ile beraber; Entertaining Strangers (David Edgar), The Winter's Tale (Shakespeare), The Tempest (Shakespeare) ve Cymbeline (Shakespeare) oyunlarında yardımcı olarak çalıştı.

1988 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Bölümünde, 4 yıllık eğitmenlik yaptı.

Oyunlaştırdığı Dostoyevski'nin "Beyaz Geceler" adlı eserinin oyununun yönetmenliğinde yapan Kazım Akşar, Dostoyevski'nin "Yeraltından Notlar", Oscar Wild'ın "Dorian Gray'in Portresi" gibi bazı eserleride oyunlaştırmıştır.